

Posicionament ODG davant els fons europeus

Next Generation EU

23 de novembre de 2021

Des de juliol de 2021, el Govern de Pedro Sánchez està adjudicant els fons europeus Next Generation EU a través dels projectes estratègics per la recuperació i transformació econòmica (PERTEs), convocatòries i licitacions públiques que estan dirigides a diferents sectors de l'economia productiva i, en alguns casos, a les administracions públiques.



Quina és la nostra crítica i què proposem?

Després de més d'un any treballant sobre els fons europeus NGEU, segueix vigent la crítica que vam llançar el març de 2021 a la Guia Next Generation EU: més ombres que llums, que vam publicar conjuntament amb el Observatorio de Multinacionales en América Latina (OMAL) i Ecologistas en Acción. D'una banda, segueixen existint l'opacitat i la falta de transparència en gairebé tots els processos i nivells, no hi ha claredat ni accés a la informació que hauria de ser pública, com els noms de les empreses beneficiàries (amb imports concedits i per quins

projectes), segueixen faltant els criteris i indicadors socials, de gènere i ambientals vinculants i unificats per tots els projectes finançats. D'altra banda, segueix vigent la crítica estructural de fons que vam llançar sobre els riscos a llarg termini.

Més concretament, volem assenyalar la «ceguesa» dels fons en relació als punts a continuació i per les següents raons:

- **Justícia financera: La manera com la Unió Europea finança els fons NGEU comporta condicions, retallades i riscos financers a llarg termini.** Ens sembla preocupant que la Unió Europea segueixi emetent Eurobons per a finançar els fons NGEU a través de l'endeutament. Hi ha una tendència creixent que sigui el mecanisme «per se» de finançar les despeses comunes, agreujant així la situació de sobreendeutament públic. És un mecanisme de finançament que ha comportat polítiques d'austeritat, retallades i privatitzacions i que no té en compte ni a les persones ni a les generacions futures que hauran de pagar el preu.
- **Justícia social i de cures: les actuals propostes estan orquestrades de manera que no garanteixen la cobertura de les necessitats bàsiques ni la lluita contra les desigualtats socials.** Estem parlant de drets com són les cures, la salut, l'educació, l'accés a l'energia, a l'aigua, al menjar o a l'habitatge. Això es deu a que les mesures es canalitzen a través d'una agenda publicoprivada que promou models com les conegudes col·laboracions publicoprivades, en aquest cas els anomenats PERTE (mecanismes similars a les col·laboracions publicoprivades). Un model que no se centra en la perspectiva del bé comú, de les sobirania i dels drets col·lectius, ni en la prioritització de treballs socialment necessaris, ni en la defensa de garantia de serveis públics suficients i de qualitat.
- **La justícia ambiental i climàtica: els fons NGEU financen l'estratègia del Pacte Verd Europeu (European Green Deal) i juntament amb això, un model de recuperació econòmica i transició verda i digital que segueix basant-se en la lògica capitalista del creixement econòmic il·limitat** –anomenant-se ara «creixement verd»– la magnitud de la demanda de materials crítics del qual implicarà un augment i aprofundiment de l'extractivisme i l'externalització dels impactes socioambientals. Els fons NGEU es dirigeixen a nous espais d'acumulació i negoci per a les grans empreses –moltes vegades les més contaminants– de sectors clau per a una transició ecològica i no introdueixen canvis radicals en la manera com produïm i consumim.

Per això proposem finançar la recuperació i la transició de l'economia a través d'altres mecanismes, que no generen més deute ni venen carregats de condicionalitats. En aquest sentit, donem suport a les iniciatives següents:

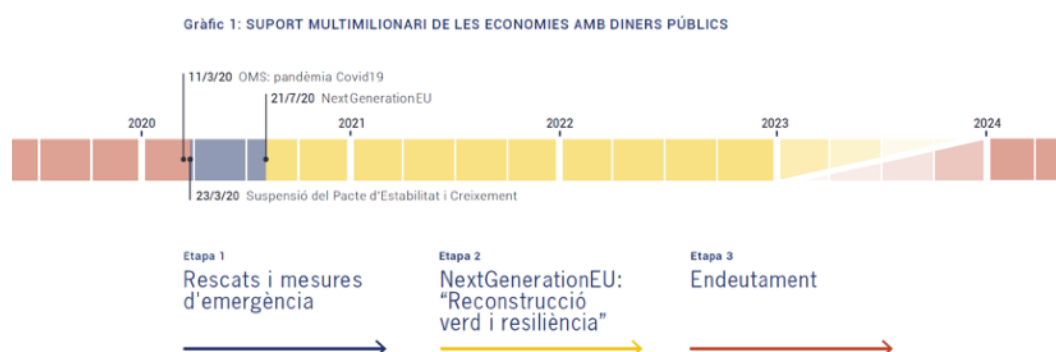
- La posada en marxa d'una **reforma fiscal i ecològica justa** per augmentar la càrrega impositiva i limitar les bonificacions de l'impost sobre el patrimoni, sobre successions i donacions, sobre societats, sobre la Renda de les Persones Físiques (IRPF). Es podria pujar l'IVA per a béns de luxe i es podrien crear nous impostos, com una taxa a les transaccions financeres i per a les grans tecnològiques. A més, una reforma fiscal i ecològica justa, hauria de permetre incentivar canvis de comportament positius des del punt de vista ambiental, alhora que s'augmenta la recaptació per fer front a les crisis múltiples. Ha de ser part d'una política ambiental, econòmica, social i de cures més àmplia que eviti qualsevol perjudici a les classes i col·lectius menys afavorits.
- Facilitar l'accés a la informació per poder realitzar una **auditoria ciutadana del deute públic** i no pagament del deute il·legítim. L'auditoria ciutadana incorpora la participació activa de la ciutadania i d'associacions independents, amb l'objectiu de comprovar que l'actuació administrativa, les concessions i contractes, els préstecs i operacions financeres s'han fet per beneficiar l'interès general de la població.

Creiem que és important fer un tomb i promoure altres models, reubicant les prioritats i les polítiques de qualsevol recuperació econòmica i social per a centrar-les en la garantia de drets bàsics col·lectius i la coherència amb una transició ecosocial justa. Per exemple, centrar el finançament en els serveis i treballs que s'han demostrat socialment necessaris tenint en compte els impactes ambientals. Prioritzar els diagnòstics socials i ambientals realitzats a nivell descentralitzat sobre les necessitats a cobrir en cures, salut, educació, alimentació, habitatge i accés a energia i aigua.

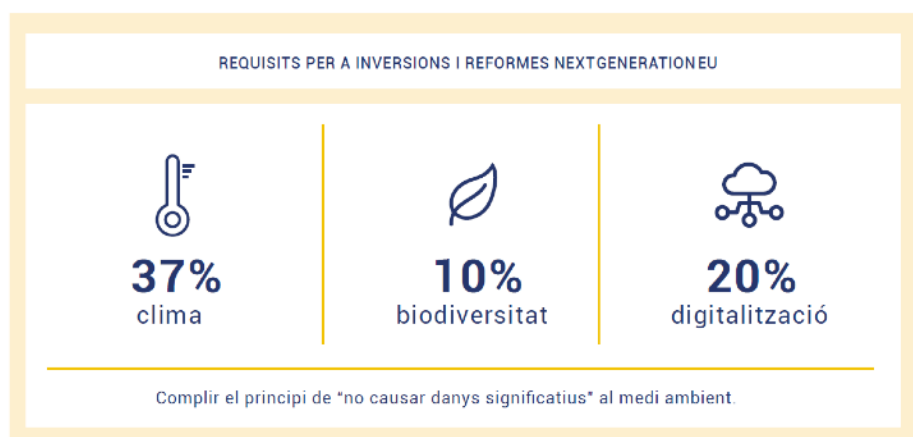


Retrospectiva: per què vam començar a treballar sobre els fons NGEU?

El treball de l'ODG al voltant dels fons europeus NGEU neix de la necessitat detectada de fer un seguiment i anàlisi crítica de les polítiques de recuperació econòmica que es despleguen per part de les administracions estatals i europees en resposta a la pandèmia de la COVID19. El seguiment es va realitzar als inicis conjuntament amb les companyes d'OMAL i Ecologistas en Acción, mentre que, de març a juliol de 2020, ens vam centrar en les polítiques de rescat del teixit econòmic, implementades pel Banc Central Europeu, el Banc Europeu d'Inversions i l'Institut de Crèdit Oficial. El 21 de juliol de 2020 ens crida l'atenció l'acord del Consell Europeu que decideix aprovar un instrument financer, anomenat Next Generation EU, a través del qual vol proporcionar 750.000 milions d'euros en ajudes i préstecs als països membres de la UE, dels quals 140.000 milions arribarien a l'Estat espanyol.



Als inicis, ens crida l'atenció el llenguatge i els conceptes que la CE va utilitzar, perquè exigeix, per primera vegada a la seva història, que les inversions i reformes finançades contribueixin a la transició verda i digital i que compleixi amb els objectius de reducció d'emissions, descrits al Pacte Verd Europeu (European Green Deal). Davant la falta de criteris clars, ens inquieta la possibilitat que els fons poguessin acabar en un rentat de cara verd a gran escala i que no contribueixin a una transició ecosocial, deixant de banda els problemes estructurals que van causar les emergències diverses (sanitària, social, de gènere, climàtica, etc.).



El Mecanisme per a la Recuperació i la Resiliència (MRR)

Com avaluem els èxits de les accions realitzades fins ara?

Les accions dels col·lectius i xarxes de les que l'ODG forma part es van centrar, entre setembre de 2020 i juny de 2021, en diversos aspectes com la falta de transparència, accés als fons, repartiment desigual, el rol de les grans empreses i consultories, falta de criteris ecològics i socials pels projectes, condicionalitats, deute i austeritat, insuficiència de l'instrument per generar un canvi estructural real, etc.

Valorem positivament les accions de sensibilització, formació i incidència política que s'han desplegat des de la societat civil organitzada (per exemple, els webinars «Responem al Next Generation EU», les reunions de coordinació de la xarxa estatal NGEU, les accions de «Pasteleo a la vista», les campanyes de comunicació a les xarxes socials com #PasteleoFondosEuropeos, #OpenGenerationEU, #NGEULucesYSombras, la publicació de dues guies sobre NGEU, etc.). També valorem positivament l'interès públic i mediàtic que s'ha pogut generar sobre els fons NGEU, essent un tema tractat als mitjans especialment entre el gener i l'abril de 2021.

Relacionat amb les accions d'incidència política sobre processos, volem destacar l'èxit que hem tingut amb la plataforma OpenGenerationEU, que va aconseguir que s'obris la possibilitat d'esmenes pel Real Decret Llei 36/2020 aprovat, encara pendents de reprendre pel Congrés. A més, molts col·lectius i activistes de la xarxa fons NGEU han pogut participar en reunions amb els ministeris i han pogut comparèixer davant els seus parlaments autònoms (Illes Balears, Catalunya, Euskadi, etc.) i dues vegades al Congreso de los Diputados.



Acció #PasteleoFondosEuropeos de l'Aliança per l'Emergència Climàtica de Mallorca del 31 de gener.
Font: Joventut x Clima - Fridays For Future Mallorca.

En quin moment ens trobem ara?

Des de juliol de 2021, Brussel·les transfereix els primers 9.000 milions en subvencions a Madrid i comença la fase de l'execució dels fons NGEU. Estem a l'espera, des de fa 4 mesos, que el Gobierno concreti els projectes, noms d'empreses i imports finançats pels fons NGEU. Sabem que el primer aprovat pel Consell de Ministres és el 'PERTE para el desarrollo del vehículo eléctrico y conectado' que rebrà 4.300 milions d'euros, els altres quatre PERTE anunciats (fins al 15 de novembre de 2021) son: 'PERTE En español: nueva economía de la lengua', 'PERTE para la salud de vanguardia', 'PERTE Aeroespacial' i 'PERTE de la cadena agroalimentaria inteligente y sostenible'. A més, el Govern Central ha publicat a la seva nova pàgina web 173 convocatòries (el 19 de novembre de 2021) llançades des del juliol de 2021 per part dels ministeris i els seus organismes dependents.

És flagrant la falta d'informació i transparència en tots els processos. El Ministeri d'Hisenda encara no ha publicat el registre dels PERTE (veient-se obligat a fer-ho als 3 mesos de la promulgació de l'RDL), ni els ministeris han publicat memòries i criteris d'avaluació de les manifestacions d'interès - dos aspectes clau per poder fer un seguiment ciutadà del repartiment dels fons. Tampoc no es proporciona de manera clara informació sobre el repartiment dels fons entre les Comunitats Autònomes i els municipis. A més a més, no sabem quins seran els territoris afectats pels projectes tractors i a dia d'avui, el Real Decreto Ley 36/2020 que regeix la governança i el control dels fons NGEU, segueix sense ser esmenat.

Paral·lelament, el Govern Central, com a primer i únic país membre fins al moment, ha firmat un acord amb la Comissió Europea –*Operational Agreement*– sobre les inversions i reformes a implementar per poder rebre els fons NGEU. Aquest acord inclou la reforma laboral, de pensions i fiscal. En el debat actual sobre la reforma laboral, la Comissió Europea demana que la reforma sigui coherent amb aquest acord, si no, no s'aprovarà la transferència dels següents 12.000 milions d'euros. En aquest sentit, és preocupant que el Govern Central segueixi defensant la idea que els fons NGEU són gratis i que venen sense condicions.

Cap on anem, quines són les propostes d'acció?

Considerem clau incidir en l'opinió pública, construint una contra-narrativa sobre quin tipus de «transicions» volem. Considerem que el concepte de la «transició» està totalment cooptat per les institucions europees, el Govern Central, les patronals i grans empreses. En aquest sentit, volem denunciar les falses solucions ecològiques i feministes que les institucions difonen sobre els fons NGEU, que no són ni una cosa ni l'altra –el rentat d'imatge verd i lila– i, alhora, visibilitzar propostes transformadores, com models publicopúblics o publicocomunitaris, que puguin crear una economia més justa i resiliència.

Per a nodrir aquesta contra-narrativa, és important crear coneixement a través de l'anàlisi crítica per ajudar a entendre i visibilitzar els riscos a llarg termini i els impactes ambientals, socials, de gènere, econòmics, territorials i extraterritorials (Sud global) que causen els fons NGEU i el seu model de recuperació i transició econòmica. En aquest sentit, ens sembla d'especial interès tot el treball que es pugui abastir des d'una anàlisi integral ecofeminista dels fons NGEU, el seguiment del deute públic i els Eurobons als mercats financers i la fiscalització de la recuperació verda i digital i els seus impactes al Sud Global.

Volem territorialitzar la lluita, portant els fons NGEU al cas concret. Creiem que durant el pròxim any el Consell de Ministres aprovarà els grans PERTE per la modernització industrial, per exemple, finançaran mega-projectes d'infraestructures renovables, de l'hidrogen, etc. que causaran conflictes i ens portaran a mobilitzacions als nostres territoris. Detectem un cas flagrant que vulnera el principi ambiental de «no danyar significativament», que tingui greus impactes socials i de gènere? Què passa amb els PERTE socials, com el PERTE de salut? És un cas denunciabla?

Veiem necessari fer accions relacionades amb la denúncia de falta de transparència i escrutini públic a tots els nivells. Per exemple, segons el Real Decreto Ley 36/2020, el Ministeri de Hisenda hauria d'haver creat un registre dels PERTE, que és imprescindible per poder fer un seguiment de les empreses beneficiàries dels ajuts públics NGEU. A nivell de les autonomies, també queda molt camí per lluitar contra l'opacitat i per democratitzar els fons NGEU.

Des de l'ODG seguim investigant i mobilitzant-nos per denunciar les falses solucions que encarnen els fons NGEU. La modernització i transformació de l'economia productiva en claus verdes i digitals, finançades pels fons NGEU se situen en la disjuntiva d'aplicar les mateixes receptes privatitzadores i el mantra del creixement il·limitat del capitalisme en relació a la producció i al consum. Les inversions i reformes previstes a finançar a través dels fons NGEU aprofundiran en la proposta privatitzadora i extractivista, vulneradora dels nostres drets. Concretament, apunten a mesures que no passen per proveir-nos dels recursos per poder satisfer les necessitats socials, que s'han fet encara més evidents de no estar cobertes durant la pandèmia. Necessitem propostes ciutadanes i iniciatives institucionals que apostin per una transició ecosocial real, que creïn horitzons il·lusionants i que apostin per un canvi de model d'arrel que posi les vides i necessitats socials i de l'equilibri natural al centre.



El contingut d'aquest document és responsabilitat exclusiva de l'Observatori del Deute en la Globalització i no reflecteix necessàriament l'opinió de les seves finançadores.

Amb el suport de:



**Ajuntament
de Barcelona**



**Generalitat
de Catalunya**



**Agència Catalana
de Cooperació
al Desenvolupament**

SOC

Servei d'Ocupació de Catalunya